ИСДП

BODROZI

ФОНДАЦИЯ АСОЦИАЦИЯ АНИМУС

Обучителни програми за междусекторна работа по случаи на деца, жертви/свидетели на домашно насилие

Ани Торозова

Обучителни програми за междусекторна работа по случаи на деца, жертви/свидетели на домашно насилие

София, 2021 г.

Обучителни програми за междусекторна работа
по случаи на деца, жертви/свидетели на домашно насилие

Автор:
Ани Торозова, ръководител на Детски център за застъпничество и подкрепа „Зона заКрила" – София

София, 2021 г.

This material was funded by the European Union's „Rights, Equality and Citizenship Programme" (REC 2014-2020). The content of this publication, represents only the views of the SAPI and its sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.

Съдържание

Увод 5

Обучение „Идентифициране на случай и мултидисциплинарна и мултисекторна работа при случаи на деца, жертви/свидетели на домашно насилие“ 7

Модул I. Идентифициране на случаи на домашно насилие и насочването им 7

Примерна програма за Модул I 13

Подробна примерна програма за Модул I 15

Приложения към Модул I 17

МОДУЛ III. Мултидисциплинарна работа и взаимодействие по случаи на деца, жертви на домашно насилие 25

Примерна програма за Модул III 30

Подробна примерна програма за Модул III 31

Приложения към Модул III 33

Обучение „Директна работа по случаи на деца, жертви/свидетели на домашно насилие“ 44

Модул II. Директна работа по случаи на деца, жертви/свидетели на домашно насилие 44

Примерна програма за Модул II 50

Подробна примерна програма за Модул II 51

Приложения към Модул II 54

Увод

Институт по социални дейности и практики в партньорство с Фондация „Асоциация Анимус“ изпълняват заедно финансирания по програма „Права, равенство и гражданство“ (2014–2020) проект „БОДРОЗИ“. Основна цел на проекта е да се подобри реакцията на органите за закрила на детето в България при случаите на домашно насилие, в които са въвлечени деца, било то като жертви или като свидетели.

За да постигнат тази цел, екипите на двете организации проведоха поредица от обучения за специалисти в цялата страна за индентифицирането на случаите на домашно насилие, междудисиплинарна работа по тях (за служители на МВР, АСП, общини, съдии и прокурори), както и за директна работа по тези случаи на служители на социални услуги.

След като бяха изготвени програмите за обученията, бяха тествани от специалисти и след това завършени в окончателен вариант. В тази публикация сме систематизирали обучителните програми и ги предоставяме за ползване на заинтересованите професионалисти, които биха искали да провеждат обучения по темата и имат предварителни познания по темата „домашно насилие и деца“, както и умения за водене на обучения.

Представяме на вниманието ви обучителните програми за 2 обучения, всяко от което е с продължителност от шест 90-минутни сесии, или ден и половина.

Обучението „Идентифициране на случай и мултидисциплинарна работа с деца, жертви/свидетели на домашно насилие“ е насочено към професионалистите от различни институции, които имат отношение към работата по случаи на деца, свидетели и жертви на домашно насилие. То се състои от два модула – идентифициране на случай и насочване и мултидисциплинарна работа и взаимодействие.

Обучението „Директна работа по случаи на деца, жертви/свидетели на домашно насилие" е насочено изключително към психолозите и социалните работници в сферата на социалните услуги, работещи със случаи на домашно насилие.

Всеки модул се състои от: обосновка, цели, очаквани резултати, целева група, методи на обучение, структура на програмата и подробна програма, бланка за обратна връзка.

Екипите на Сдружение „Институт по социални дейности и практики" и Фондация „Асоциация Анимус" остават на разположение за въпроси при интерес за провеждане на посочените обучения.

Обучение „Идентифициране на случай и мултидисциплинарна и мултисекторна работа при случаи на деца, жертви/свидетели на домашно насилие“

МОДУЛ I.

ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА СЛУЧАИ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ И НАСОЧВАНЕТО ИМ

Обосновка

Случаите на насилие над деца са често срещани в ежедневната практика на работещите в системата за закрила на децата в България. Въпреки това проявлението на насилието над деца има различни форми, които не винаги са директни и остават неразпознати от професионалистите. Когато се касае за домашно насилие, е особено трудно то да бъде разпознато и адресирано поради характерните приживявания на срам и страх при пострадалите. От друга страна, точно децата, жертви на домашно насилие имат нужда някой да им помогне, да разбере как се чувстват и да направи необходимото за спиране на насилието и злоупотребата. Необходима е добра и надграждана подготовка, за да бъдат разпознати и подкрепени децата, жертви на различна форма на насилие, в т.ч. и на домашно насилие. От една страна, професионалистите трябва да бъдат активни и ангажирани, а от друга, деликатни и чувствителни. Нужно е специализирано знание за адекватна реакция на нуждите на деца, пострадали от домашно насилие и за предоставяне на ефективни действия за тяхната подкрепа.

Цели на модула

- Да създаде споделено разбиране на проблема домашно насилие сред специалисти на общинско и областно ниво от всички органи за закрила по смисъла на чл. 6 от Закона за закрила на детето.

- Да се повиши капацитетът за разпознаване на домашното насилие спрямо деца от полиция, социални работници, медицински специалисти, магистрати и доставчици на социални услуги.
- Да изясни и насърчи механизма за сигнализиране и насочване на случаи на деца, свидетели и жертви на домашно насилие.

В края на модула обучаемите ще придобият знания за:

- Отражението на домашното насилие върху преживяванията, емоциите и поведението на децата.
- Различните форми на домашно насилие и ефекта от тях.
- Изявата на травматичния опит на децата.
- Симптоми, свързани с преживяно домашно насилие.
- Ефективните механизми за насочване.
- Ситуацията с домашното насилие в страната.

Обучаемите ще имат възможност да:

- Съпреживеят ситуацията на децата, свидетели и жертви на домашно насилие.
- Осмислят собствените си нагласи към въвлечените в ситуацията на домашно насилие.
- Опознаят емоционалните и поведенческите реакции на децата, свидетели и жертви на домашно насилие.
- Разберат и осмислят потребностите на децата, свидетели и жертви на домашно насилие.

Формиране на нагласи

- Неосъдително отношение към жертвите на домашно насилие.
- Неомаловажаващо поведение относно случилото се домашно насилие
- Ангажираност за спиране на домашното насилие.
- Уважение към семейството, което се нуждае от подкрепа, и придържане към най-добрия интерес на детето.
- Ангажираност за участие и включване от страна на институциите.
- Нагласа, че домашното насилие над деца е престъпление с обществено значение и последици.

Съдържание

- Домашно насилие – дефиниция. Митове и социални нагласи към домашното насилие. Статистика относно домашното насилие в България и Европа.

- Особености на преживяванията и поведението на участниците в ситуация на домашно насилие. Динамика на отношенията в семейство с домашно насилие.
- Разпознаване на симптомите, свързани с домашно насилие. Потребности на децата, свидетели и жертви на домашно насилие.
- Психична травма. Специфика на психичната травма при деца, свидетели и жертви на домашно насилие.
- Насочване и сигнализиране на случаи на деца, свидетели и жертви на домашно насилие.

Целева група

Този обучителен модул е насочен към специалисти от институции, универсални и социални услуги, които са в ежедневен контакт с деца и техните семейства. Подходящ е и за специалисти, които по силата на служебните си задължения трябва да предприемат действия и да изразят становища при случаи на домашно насилие над деца. Това са представители на следните институции и служби:

- Дирекция „Социално подпомагане" (отдел „Закрила на детето")
- Общински администрации
- Районни управления на МВР
- Прокурори
- Общопрактикуващи лекари, лекари от спешни кабинети на МБАЛ и лекари от съдебна медицина
- Педагози
- Съдии
- Представители на доставчици на социални услуги – социални услуги за деца и семейства/ специализирани услуги за домашно насилие

Методи на обучение

Разработеният модул за обучение е базиран на използването на учене чрез преживяване и опит, както и на интерактивни методи на обучение, които са насочени към активно участие. Те включват:

- Работа в малки групи по определена задача.
- Дискусия, която дава възможност на участниците да обменят мнения и информация, за да изяснят собствената позиция по проблеми в контекст на зачитане на мнението, чувствата и ценностите на останалите участници. Дискусията е по определена тема от модула и се води от обучаващия.

- Аудио-визуални материали – представяне на кратък филм, „Ядосаният човек“, Trollfilm, Норвегия.
- Мултимедийна презентация.
- Рефлексия и споделяне в голяма група.

Тези методи са насочени към извеждане и включване на знания, опит и умения от страна на участниците в тренинга, като те се използват, за да се улесни ученето, валидизирайки предходното знание и надграждайки над него новото знание.

Участниците трябва да бъдат активно насърчавани от водещите да предоставят и споделят материал от практиката си, който би могъл да послужи като пример. Разбира се, този материал трябва да е анонимен и не трябва да съдържа чувствителни лични или организационни данни.

Продължителност
Този модул се провежда в рамките на 6 учебни часа.
Всяко занятие е с продължителност 90 мин. (два учебни часа).
Кафе паузи по 20 минути.

ПЪРВИ ДЕН
09:00–11:00 ч. **Занятие 1**
20 минути – кафе пауза
11:20–12:50 ч. **Занятие 2**
40 минути – обяд
13:30–15:00 ч. **Занятие 3**

Оценка
В края на обучението ще бъде събрана обратна връзка на няколко нива и на два етапа.

Необходимо е да се остави достатъчно време накрая участниците да предложат своите отзиви в устна и/или писмена форма за самото обучение. За по-голяма откровеност обратната връзка в писмена форма е добре да бъде предоставена анонимно.

Отговорите в обратната връзка са полезни за отразяване на резултатите от тренинга, както и за идеи за подобрение на обученията в бъдеще. От съществено значение е да бъде оставено достатъчно място за свободни отговори и участниците специално да бъдат насърчени да попълнят тази свободна форма за препоръки и предложения.

С цел събиране на информация за нивото на придобитото знание по време на обучението ще бъде даден за попълване и писмен въпросник с отворени въпрос. Тези въпроси са ориентирани към съдържанието на Модул 1. Те не целят индивидуална оценка за знанията на обучаемите, а имат задача да отразят общото ниво на промяна на знанията на местните мултидисциплинарни екипи. *Приложения – Обратна връзка и въпросник.*

Ресурси

Помещение

Пространството трябва да е тихо, удобно и приветливо, с приятна температура и достатъчно място за групова работа, в това число и за физическо разделяне на малки групи. Важно е да бъде отделна зала, която е добре изолирана и през нея не преминават хора. При определени обстоятелства е възможно и обучението да се провежда на открито.

Място

Добре е да е зала, която да не е на територията на работното място на участниците, тъй като това създава условия за отклоняване на вниманието от обучението; също така, мястото трябва да е подходящо за хора с увреждания.

Оборудване

Необходими са удобни столове, допълнителни маси за някои от работните задачи, мултимедия с тонколони за озвучаване, топли и/или студени напитки, обяд.

Обучителни материали

Всички необходими обучителни помагала трябва да бъдат инсталирани и проверени предварително (лаптоп и мултимедия, флипчарт, видео). Папки с подготвени материали – бели листа, химикалки и др. Възможно е материалите и обучението да бъдат предоставяни и в онлайн формат и да има комбинирана форма на обучение.

Съгласие

Преди началото на обучението обучителите трябва да постигнат съгласие с участниците по определени точки за правилата на груповата работа. Те ангажират както участниците, така и обучителите.

Необходимо е да бъдат попълнени съответните декларации за лични данни и право за снимки (ако това е необходимо на организаторите).

Основните правила на групова работа

- **Поверителност:** Личните преживявания, възникнали в хода на обучението, както и споделената информация в групата се счита за конфиденциална информация.
- **Индивидуална отговорност:** Всеки участник е отговорен за качеството на своята работа по време на обучението.
- **Уважение:** Уважението един към друг означава да се оставят другите да завършат това, което казват, без да бъдат прекъсвани, да бъдат внимателни със собствените формулировки (избягване на дискриминиращ език по отношение на пол, език или друг вид тормоз).
- **Точност.** Програмата започва и свършва навреме. Групата би могла да приеме и толеранс от време за закъснение. Например 10 минути.

Представяне на програмата

За участниците е полезно да видят структурата, времевото разписание на обучението и неговото съдържание. Необходимо е предварително да се изготви разписана програма, която включва продължителността на различните учебни модули, почивки и т.н. Тази информация може да се запише и на флипчарт и да се дискутира.

Учебни модули

Препоръчително е да се планира по-дълга почивка (20) след час и половина работа. Като се има предвид характерът на материала, това е необходимо, за да се намали емоционалното натоварване. Паузите също са добра възможност за неформални разговори и се насърчава неформалната професионална мрежа. Препоръчително е да се обядва заедно, на място или в резервиран ресторант в близост до мястото за обучение, за да се улесни неформалното сътрудничество, а също и да се спазва графикът на тренинга.

Примерна програма

Модул I. ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА СЛУЧАИ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ И НАСОЧВАНЕТО ИМ

Продължителност 6 учебни часа, всяко занятие е с продължителност 90 минути (2 учебни часа), кафе пауза 20 минути и обяд 1 час.

ДЕН 1

9:00–11:00 ч.	Регистрация на участниците. Откриване на обучението. Представяне на проекта. Цел на обучението. Очаквания. Правила на групова работа. Програма. Домашно насилие – дефиниция. Измерение на проблема с домашното насилие в България и в Европа. Представяне на национално представително проучване. Митове и социални нагласи към домашното насилие.
11:00–11:20 ч.	Кафе пауза
11:20–12:50 ч.	Практическо изучаване на ситуацията на домашно насилие, в което са въвлечени деца. Особености на преживяванията и поведението на участниците в ситуацията на домашно насилие. Динамика на насилствената връзка и мястото на детето.
12:50–13:30 ч.	Обяд
13:30–15:00 ч.	Разпознаване на симптомите, свързани с домашно насилие при деца. Психична травма. Специфика на психичната травма при деца, свидетели и жертви на домашно насилие. Потребности на децата, свидетели и жертви на домашно насилие. Гарантиране на безопасност и сигурност.

Модул II
МУЛТИДИСЦИПЛИНАРНА РАБОТА И ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПО СЛУЧАИ НА ДЕЦА, ЖЕРТВИ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

15:20–15:40 ч.	Кафе пауза
15:40–17:10 ч.	Потребности на въвлечените в ситуация на домашно насилие. Идентифициране, интервенция и насочване.

Услуги в общността, предоставящи подкрепа на деца, пострадали от домашно насилие.
Обобщение на деня

ДЕН 2

9:30–11:00 ч.	Възможности и трудности при прилагане на законодателната рамка, обхващаща случаите на деца, жертви и/или свидетели на домашно насилие.
11:00–11:20 ч.	Кафе пауза
11:20–12:50 ч.	Механизми за превенция на ретравмирането на деца, свидетели и жертви на домашно насилие. Специализирано помещение за изслушване на деца „Синя стая". Стандарти. Закриване на обучението. Обратна връзка от участниците.

Подробна примерна програма

Модул I. ИДЕНТИФИЦИРАНЕ НА СЛУЧАИ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ И НАСОЧВАНЕТО ИМ

ПЪРВИ ДЕН

9:00 – 11:00 ч. **Откриване на обучението. Представяне на водещите на обучението. Представяне на проекта БОДРОЗИ. Запознаване с целта на обучението**. – *10 минути*

Очаквания. Събиране на очакванията с помощта на цветни листчета, всеки участник пише на два вида цветни листчета. На единия цвят – позитивни очаквания, а на другия негативни. След това листчетата се лепят на флипчарта и се групират, изчитат и обобщават от единия от двамата обучители. – *15–20 минути според големината на групата*

Правила на групова работа. Изписват се на флиптчарт и се дискутират до постигане на консенсус. Програма – Представя се от водещия и се дискутира подробно като съдържание спрямо очакванията и като времева рамка. – *10–15 минути*

Домашно насилие – дефиниция. Дискусия в голяма група каква дефиниция за домашно насилие се ползва в работата. Водещият запознава групата с точната дефиниция за домашно насилие от чл. 2 от Закона за защита от домашно насилие, като обръща специално внимание на алинея 2 на член 2 от ЗЗДН. Запознава групата и с чл. 3, чл. 4 ал. 3 и член 8 и неговите алинеи. – *15 минути*

Измерение на проблема с домашното насилие в България и в Европа. Представяне на национално представително проучване. – *20 минути*

Митове и социални нагласи към домашното насилие. Мозъчна атака за най-често срещаните минтове и коментар от водещия. – *10 минути*

11:00–11:20 ч. Кафе пауза

11:20–12:50 ч. **Особености на преживяванията и поведението на участниците в ситуация на домашно насилие. Динамика на насилствената връзка и мястото на детето.**

Обучителят представя кратък филм на тема домашно насилие – „Ядосаният човек", TROLLFILM, за да отвори дискусия по темата. – *20 минути*

Преди да гледат филма, участниците се разделят на 3 групи на случаен принцип, като всяка от групите наблюдава филма през очите съответно на детето, майката и бащата. – *5 минути*

След приключване на прожекцията участниците в малката групата споделят преживяванията, които са имали и наблюденията си върху поведението от гледната точка на ролята, която са получили преди това. Всяка една от трите групи пише на флипчарт листа преживавиния и поведения на „героя". – *15 минути*

След това в голяма група се прави обобщение на преживяванията и поведението на всички, въвлечени в ситуацията на домашното насилие. – *20 минути*

В голяма група се разширява представянето на поведението и преживяванията на въвлечените в ситуация на домашно насилие, като се обръща внимание на динамиката на насилствената връзка. – *30 минути*

12:50–13:30 ч. Обедна пауза

13:30–15:00 ч. **Разпознаване на симптомите, свързани с домашно насилие. Специфика на психичната травма при деца, свидетели и жертви на домашно насилие.**

Презентация на тема „Видове насилие и психична травма при деца, жертви на домашно насилие" и дискусия в голяма група. – *40 минути*

Извеждане на потребностите на децата, свидетели и жертви на домашно насилие – дискусия в голяма група. От споделеното в двете предходни сесии водещият извежда потребностите: А. Безопасност и сигурност, Б. Възмездие, В. Възстановяване. – *15 минути*

А. Гарантиране на безопасност и сигурност. Оценка на риска от убийство при домашно насилие – презентация и дискусия. – *30 минути*

ПРИЛОЖЕНИЯ КЪМ МОДУЛ I

Приложение 1

МИТОВЕ И РЕАЛНОСТИ ЗА ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ

МИТ: Децата, претърпели насилие са много малък процент, повечето деца лъжат за насилието.

РЕАЛНОСТ: Не може да се определи точно броят на децата, претърпели насилие, тъй като насилието е феномен, за който рядко се докладва. Дори децата да са само свидетели на насилие в семействата си, това ги прави жертви на насилие и има изключително негативни последствия върху психиката им.

МИТ: Насилственото поведение е ограничено само в слабо образовани семейства от по-низши социално-икономически слоеве.

РЕАЛНОСТ: Насилственото поведение се среща във всички социални слоеве. Неочаквано широко е разпространено сред полицаи, лекари и мъже с помагащи професии.

МИТ: Един-два шамара са полезни за детето.

РЕАЛНОСТ: Всяка форма на насилие, упражнявана върху дете, дори и един шамар, може да има травматични последици върху психиката му. Това се отразява негативно върху неговото самоуважение, усещането му за сигурност и доверие към родителя, а от там и към света около него.

МИТ: И мен са ме били и станах човек.

РЕАЛНОСТ: Много често хората, които са израснали в семейства, в които има насилие, приемат насилието като норма и използват подобни методи на възпитание и с техните деца. Приемането на насилието за норма за възпитание дава шанс на тези пораснали бити деца да се помирят с болезненото минало и така да продължат да живеят. Твърдението по-горе е илюстрация на защитен механизъм.

МИТ: Само чрез бой детето се научава на дисциплина.

РЕАЛНОСТ: Много родители използват физическото насилие като метод на възпитание спрямо децата си. Най-често те също са претърпели насилие от техните родители или обгрижващите ги възрастни и не познават друг подход за възпи-

тание. Те не си дават сметка за негативните последствия върху психическото и физическо здраве за детето. Боят като възпитателно средство се налага, когато родителят няма достатъчно други умения и възпитателни методи. На практика той е израз на безсилие.

МИТ : Децата, свидетели на насилие, не са жертви.

РЕАЛНОСТ: В три от четири насилствени брака, в които се отглеждат деца, е налице насилие над тях. Свидетелството на насилие разрушава сигурността на децата, така както и физическото малтретиране. Проблемът по-късно е, че децата от семействата, в които е имало насилие, имат склонност да започнат насилническа връзка. 60% от момчетата, които са били свидетели на насилие или жертви на насилие в биологичните си семейства, стават насилници.

МИТ: Съпрузите винаги водят борба помежду си. Това е нормално и не е толкова страшно.

РЕАЛНОСТ: Обикновено във всяко семейство има конфликти, но различното в семействата, в които има насилие, е тяхната интензивност и жестокост. Според полицейски данни домът е „детската градина за насилието", а не улицата. Оказва се, че 85% от мъжете в затворите са израснали в семейства, в които е имало насилие. За да се отстрани насилието в обществото, трябва да се премахне насилието в семейството.

МИТ: Шамарът никого не наранява.

РЕАЛНОСТ: Домашното насилие се различава по честотата си – от ежедневно до веднъж на няколко години. Физическите наранявания могат да бъдат от насинени очи до различни счупвания, изгаряния, спукани тъпанчета, разбити устни, откъснати кичури коса, счупени зъби, следи от опити за душене. Нараняванията могат да доведат до фатален край. Постоянният физически тормоз е опасен и за душевното здраве на жертвата – стъпкани са самоуважението на детето, увереността му и личното му достойнство.

МИТ: Насилваните жени са мазохистки и това положение им харесва, иначе не биха останали.

РЕАЛНОСТ: Редица са факторите, които спират жената да напусне – срам, икономическа зависимост, несигурност за децата и дори любов към партньора насилник. Дори жената да

напусне, няма никаква гаранция, че тормозът ще престане. Насилникът често преследва своята съпруга или приятелка, продължавайки тормоза.

МИТ: Жените провокират мъжете и заслужават да бъдат бити.

РЕАЛНОСТ: Прилагането на насилие е непредвидимо и няма някакво значение как се държи жената или какво казва; дали е пасивна или агресивна. Дори, когато някой прояви несъгласие, никой не заслужава да бъде бит за това.

МИТ: Насилникът не обича жертвата си.

РЕАЛНОСТ: Не е задължително насилникът да се държи брутално през цялото време. Обикновено след епизоди на насилие той често е изпълнен с разкаяние, обещавайки, че това няма да се повтори. Нещо повече, насилникът вярва, че като малтретира жертвата, той я превъзпитава.

МИТ: Злоупотребата с алкохол е причина за насилието.

РЕАЛНОСТ: Алкохолът наистина намалява контрола над агресивните импулси, но може да служи и като извинение за тяхното изпускане. 1/3 от насилниците не пият въобще, 1/3 имат проблеми с алкохола, но бият и в трезво състояние и 1/3 от тях прибягват до насилие само когато са пияни.

МИТ: По-голямата част от обществото не приема домашното насилие.

РЕАЛНОСТ: От изследване, проведено сред студенти, става ясно, че над 60% от мъжете и жените мислят, че е нормално да се „пошляпва" детето.

МИТ: Насилникът може да бъде арестуван.

РЕАЛНОСТ: Много полицаи подценяват опасността на ситуацията и не информират жертвата за нейните права. При първичен инцидент на домашно насилие без издадена ограничителна заповед полицията няма право да задържи насилника. Ако все пак бъде арестуван, насилникът не след дълго е на свобода и може да започне тормозът отново и заради това, че е бил арестуван.

МИТ: Има много услуги и програми в подкрепа на жертвите на насилие.

РЕАЛНОСТ: В България в момента има специализирани услуги за пострадали от домашно насилие само в половината областни градове. Кризисните центрове и услугите за претърпели насилие не получават достатъчно държавна субсидия.

Пострадалите от домашно насилие в половината административни области в страната нямат достъп до такива услуги и програми.

МИТ: Насилниците бият и децата си.

РЕАЛНОСТ: Не е задължително, но в 3 от 4 насилствени брака, в които има деца, те са физически тормозени. Проблемът по-късно е, че децата от семейства, в които е имало насилие, имат склонност към започване на насилствена връзка като възрастни – 60% от момчетата, били свидетели на насилие, стават насилници и 50% от момичетата стават жертви.

МИТ: Насилниците спират да прилагат насилие, когато се оженят.

РЕАЛНОСТ: Физическото насилие обикновено започва, когато жената забременее. Неговата честота и жестокост ще се увеличава с времето.

МИТ: Веднъж приложил насилие, мъжът става насилник за цял живот.

РЕАЛНОСТ: НЕ. Има програми за консултация на мъже, проявили насилие, които им помагат да търсят ненасилствено решение на проблемите. Важно е да се знае обаче, че 9 от 10 насилници не смятат, че трябва да прекратят насилието и затова никога не се опитват да потърсят помощ.

МИТ: Веднъж насилена, жертвата е жертва за цял живот.

РЕАЛНОСТ: Не. След прекратяването на насилието, с подкрепата на обкръжението и професионална помощ жертвите могат да се справят с травмите от миналото и да не се въвличат отново в подобни отношения.

Приложение 2

ПРОЕКТ „БОДРОЗИ (BODROZI) – РЕАКЦИЯ ПРИ СЛУЧАИ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ НА ДЕЦА НА НАЦИОНАЛНО НИВО"

Обучение на тема: Идентифициране на случаи на домашно насилие и насочването им

Обучението е предназначено за…

ПРИСЪСТВЕН ЛИСТ

	Име и фамилия	Контакт (тел. и имейл)	Институция	Подпис

Приложение 3 – Обратна връзка от участниците

Обучение на тема: Идентифициране на случаи на домашно насилие и насочването им

Въпросник за обратна връзка
(попълва се анонимно)

Какво научих по време на семинара?

Какво ми хареса в семинара?

Какво не ми хареса в семинара?

Какво бих променил в този семинар?

Едно нещо, което бих използвал от този семинар.

Отговори ли на потребностите ми този семинар?

Други коментари

Приложение 4 – Съдържателен въпросник

Обучение на тема: Идентифициране на случаи на домашно насилие и насочването им

1. Моля, посочете два неспецифични симптома на деца, жертви на домашно насилие и два специфични симптома, които са характерни именно за децата, свидетели и жертви на домашно насилие?

_____
_____
_____

2. Избройте основните емоции, характерни за децата, свидетели и жертви на домашно насилие.

_____
_____
_____

3. По какво може да се отличи хроничното домашно насилие, преживяно от немалтретиращия родител, от отскоро отключеното домашно насилие?

_____
_____
_____

4. Моля, посочете поне две типични реплики, които използват извършителите на домашно насилие, когато биват конфронтирани със стореното от тях.

_____
_____
_____

МОДУЛ III

МУЛТИДИСЦИПЛИНАРНА РАБОТА И ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПО СЛУЧАИ НА ДЕЦА, ЖЕРТВИ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

Съдържание на обучителната програма

Обосновка

Работата в мрежа и мултидисциплинарното взаимодействие са изключително важни за навременната и ефективна защита на децата, пострадали от насилие. Доброто сътрудничество между органите за закрила дава възможност и за постигане на безопасност, възмездие и възстановяване на пострадалите деца. Преценката за капацитета на немалтретиращия родители е първа задача на мултидисциплинарната работа в случаи на деца, свидетели и жертви на домашно насилие. Самата мултидисциплинарна работа по случаи на деца, жертви/свидетели на домашно насилие е гаранция за защита на най-добрия интерес на детето, защото е насочена към ангажиране на всички ресурси за помощ на пострадалото дете и помощ в широк план на семейната среда за дългосрочното възстановяване на детето.

Цели на модула

- Участниците да получат информация и да бъдат запознати със социалните услугите и съществуващите мерки, необходими за осигуряване на адекватна защита и подкрепа на жертвите на домашно насилие, в т.ч. и на децата.
- Обмяна на опит относно сътрудничеството между служби и институции в подкрепа на децата, жертви на домашно насилие.
- Да направи участниците в обучението по-чувствителни към важността на работата в мрежа и мултидисциплинарното взаимодействие и да ги подкрепи в това да развият дейности в тази сфера.
- Да предостави информация относно възможностите и процедурите за използване на специализирано помещение „Синя стая“.

В края на модула обучаемите ще придобият знание за:

- Нормативната база, която е приложима в случаи на деца, свидетели и жертви на домашно насилие в т.ч. и настъпилите промени през последните години.

- Отговорностите и правомощията на органите за закрила при случаи на деца, свидетели и жертви на домашно насилие и тяхното взаимодействие с доставчиците на услуги.
- Ефективната мултидисциплинарна работа и интегрирана подкрепа на деца, свидетели и жертви на домашно насилие.

Съдържание

- Потребности на въвлечените в ситуация на домашно насилие. Идентифициране на потребности, планиране на интервенции.
- Законодателна рамка относно случаите на деца, жертви и/или свидетели на домашно насилие.
- Участие на децата в правни процедури. Използване на специализирано помещение за изслушване на деца „Синя стая".
- Услуги в общността, предоставящи подкрепа на деца, пострадали от домашно насилие и техните немалтретиращи родители. Процедури по насочване.
- Мултидисциплинарна работа при случаи на домашно насилие над деца.
- Координационен механизъм при насилие по член 36 Г от Закона за закрила на детето.

Целева група

Обучителен модул III е насочен към специалисти от институции, универсални и социални услуги, които са в ежедневен контакт с деца и техните семейства. Подходящ е и за специалисти, които по силата на служебните си задължения трябва да предприемат действия и да изразят становища при случаи на домашно насилие над деца. Това са представители на следните институции и служби:

- Дирекция „Социално подпомагане" (отдел „Закрила на детето")
- Общинските администрации
- Районните управления на МВР
- Прокурори
- Общопрактикуващи лекари, лекари от спешни кабинети на МБАЛ и лекари от съдебна медицина
- Педагози
- Съдии
- Представители на доставчици на социални услуги – социални услуги за деца и семейства/специализирани услуги за домашно насилие

Методи на обучение

Разработеният модул за обучение е базиран на използването на учене чрез опит и преживяване, интерактивни методи на обучение, които са насочени към активно участие. Те включват:

- Работа в малки групи по конкретни задачи или казуси.
- Дискусия с възможност за участниците да обменят мнения и информация.
- Презентации по конкретни теми.
- Работа по казуси – въз основа на представена ситуация участниците могат да разработват варианти за действие, да правят оценка на ситуация, да вземат решения. Целта на решаването на казус е да се провокира дискусия, да се обменят мнения в групата, да се приложи в защитена среда наученото ново знание и да се пробват придобити умения.
- Рефлексия и споделяне в голяма група.

Тези методи дават възможност участниците да бъдат активни и да ползват и прилагат своя професионален опит в защитена среда. Новото знание, придобито чрез представяне на теория, се експериментира в практически ситуации.

Участниците трябва да бъдат активно насърчавани да се включват.

Продължителност

Продължителност: 6 учебни часа.
Всяко занятие е с продължителност 90 минути.
Кафе паузи по 20 минути.

Важно е да се отбележи, че се препоръчва модул три да бъде съчетан с първи модул.

ДЕН 1

15:00–16:30 ч.	**Занятие 1 (4)**

ДЕН 2

9:30–11:00 ч.	**Занятие 2 (5)**
20 минути кафе пауза	
11:15–12:45 ч.	**Занятие 3 (6)**

Оценка и обратна връзка за обучението

В края на обучението на участниците ще бъде предоставена възможност да дадат обратна връзка с в устна и писмена форма за ефекта от обучението и да споделят своите отзиви за обучението.

Предвидено е участниците в обучението да попълнят малък тест със затворени въпроси, за да се види нивото на придобитите към края на обучението знания.

Всички форми са анонимни, като целта е да се придобие представа за промяна на нивото на знанията, а не за индивидуалните резултати.

Ресурси

Помещение

Пространството трябва да е тихо, удобно и приветливо, с приятна температура и достатъчно място за групова работа, в това число и за физическо разделяне на малки групи. Важно е да бъде отделна зала, която е добре изолирана и през нея не преминават хора. При определени обстоятелства е възможно и обучението да се провежда на открито (тераса).

Място

Добре е да е зала, която да не е на територията на работното място на участниците, тъй като това създава условия за отклоняване вниманието от обучението; също така, мястото трябва да е подходящо за хора с увреждания.

Оборудване

Необходими са удобни столове, допълнителни маси за някои от работните задачи, мултимедия с тонколони за озвучаване, топли и/или студени напитки, обяд.

Обучителни материали

Всички необходими обучителни помагала трябва да бъдат инсталирани и проверени предварително (лаптоп и мултимедия, флипчарт, видео). Папки с подготвени материали – бели листа, химикалки и др. Възможно е материалите и обучението да бъдат предоставяни и в онлайн формати и да има комбинирана форма на обучение.

Съгласие

Преди началото на обучението обучителите трябва да постигнат съгласие с участниците по определени точки за правилата на груповата работа. Те ангажират както участниците, така и обучителите.

Необходимо е да бъдат попълнени съответните декларации за лични данни и право за снимки (ако това е необходимо на организаторите).

Основните правила на групова работа

- **Поверителност:** Личните преживявания, възникнали в хода на обучението, както и споделената информация в групата се считат за конфиденциална информация.
- **Индивидуална отговорност:** Всеки участник е отговорен за качеството на своята работа по време на обучението.
- **Уважение:** Уважението един към друг означава да се оставят другите да завършат това, което казват, без да бъдат прекъсвани, да бъдат внимателни със собствените формулировки (избягване на дискриминиращ език по отношение на пол, език или друг вид тормоз).
- **Точност:** Програмата започва и свършва навреме. Групата би могла да приеме и толеранс от време за закъснение. Например 10 минути.

Примерна програма

МОДУЛ III. МУЛТИДИСЦИПЛИНАРНА РАБОТА И ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПО СЛУЧАИ НА ДЕЦА, ЖЕРТВИ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

Програмата може да се прилага както в продължение и комбинация с Модул I, така и самостоятелно.

Часовете, поставени в скоби, са за разпределение на времевия график при самостоятелно предоставяне на Модул III.

ДЕН 1
15:40–17:10/(9:00–10:30) ч.

Потребности на децата и другите, въвлечени в ситуация на домашно насилие. Идентифициране на потребностите, интервенция и насочване.

Услуги в общността, предоставящи подкрепа на деца, пострадали от домашно насилие.

ДЕН 2 (при комбинирано обучение с модул I)
9:30–11:00 ч. *или (10:30–10:50 Кафе пауза) и (10:50–12:20 ч.)*
11:00–11:20 ч. – Кафе пауза
12:20-13:20 ч. – Обяд
11:20–12:50 ч. – (13:20–15:00)

Законодателна рамка, обхващаща случаите на деца, жертви и/или свидетели на домашно насилие.

12:50–13:30 ч. Обяд или 15:00–15:20 ч. кафе пауза

Механизми за превенция на ретравмирането на деца, свидетели и жертви на домашно насилие. Специализирано помещение за изслушване на деца „Синя стая". Процедури за щадящо изслушване и разпит.

Подробна примерна програма

МОДУЛ III. МУЛТИДИСЦИПЛИНАРНА РАБОТА И ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПО СЛУЧАИ НА ДЕЦА, ЖЕРТВИ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

Модул III може да се прилага, както в продължение и комбинация с Модул I така и самостоятелно. В случай че се прилага самостоятелно, при стартиране на обучението е необходимо да се направи представяне и запознаване, както и снемане на очакванията от участниците в обучението. Поради краткото време, в този случай е препоръчително да се ползват по-кратки представяния и методи за снемане на очакванията, които не предполагат дълго споделяне и психодраматични техники.

В случай че този модул се прилага в комбинация с Модул I, то групата е „загрята" и работата продължава с преминаване от преживяванията на жертвите на домашно насилие към техните потребности и съответно тяхното обезпечаване.

Часовете, поставени в скоби, са за разпределение на времевия график при самостоятелно предоставяне на Модул III.

ДЕН 1
15:40–17:10 / (9:00–10:30) ч.
Потребности на децата и другите, въвлечени в ситуация на домашно насилие.

На флипчарт се извеждат потребностите на децата, свидетели и жертви на домашно насилие. Това става на база работата в Модул I, а при самостоятелно провеждане под формата на „мозъчна атака" с участието на обучаемите. Прави се пълен списък на потребностите както на децата, така и на въвлечените родители (или родителски фигури). *20 минути*

Идентифициране на потребностите, интервенция и насочване. Потребностите се адресират до конкретни способи за гарантиране на безопасност, възмездие и възстановяване. Представя се спецификата за преценка на интервенциите на база капацитета на немалтретиращия родител и неговата способност да разпознава и отреагира на насилието. *30 минути*

Услуги в общността, предоставящи подкрепа на деца, пострадали от домашно насилие.

Представят се социалните услуги, които имат отношение към работата по случаи на деца, свидетели и жертви на домашно насилие. Специфика на начина на ползване на услугите. Специфика на насочване и настаняване. Регионални ресурси към областта и съседните области. Представя се интерактивната карта за услуги в подкрепа на жертви на домашно насилие в страната.

Представяне на „Зона заКрила". Презентация и дискусия. *40 минути*

ДЕН 2 (при комбинирано обучение с модул I)

9:30–11:00 часа/(10:30–10:50 Кафе пауза) и (10:50–12:20 ч.)
11:00–11:20 ч. – Кафе пауза
(12:20–13:20) ч. – Обяд
11:20–12:50 ч. /(13:20–15:00)

Законодателна рамка, обхващаща случаите на деца, жертви и/или свидетели на домашно насилие. Презентация на тема Домашно насилие – законодателна рамка. Основни теми, свързани с нормативната уредба:

- Закон за защита от домашно насилие.
- Правилник за прилагане на закона за защита от домашно насилие
- Инструкция №I Із-2673 от 10 ноември 2010 г. за реда за осъществяване на взаимодействието между Министерството на вътрешните работи и на Министерството на труда и социалната политика при защита от домашно насилие, издадена от Министерството на вътрешните работи и Министерството на труда и социалната политика, Обн. ДВ. бр. 94 от 30 ноември 2010 г.
- Закона за закрила на детето и промените от 2020 г – чл. 36 г и 36 д
- Дискусия в голяма група

12:50–13:30 ч. – Обяд/15:00–15:20 ч. кафе пауза
13:30–15:00 ч. /15:20–16:50 ч.

Механизми за превенция на ретравмирането на деца, свидетели и жертви на домашно насилие. Специализирано помещение за изслушване на деца „Синя стая". Процедури за щадящо изслушване и разпит. Специализирано помещение за изслушване на деца „Синя стая". Практическа работа по казуси. Закриване на обучението.
Обратна връзка от участниците.

ПРИЛОЖЕНИЯ КЪМ МОДУЛ III

Приложение 1

Услуги за подкрепа на деца, пострадали от домашно насилие

http://animusassociation.org/za-fondaciata/partniori/sluzhbi-organizacii-programi/

https://sapibg.org/bg/book/standarti-za-kachestvo-na-centr-barnahus

1. Национална линия за деца 116 111, Държавна агенция за закрила на детето

- Европейски хармонизиран номер, безплатен за всички обаждащи се. Работи по реда на Закона за закрила на детето и правилника за неговото приложение.
- Консултиране, насочване и сигнализиране.
- Работи по всички теми, актуални за децата.
- Сигнализира при случаи на деца, жертви на насилие по реда на Координационния механизъм.
- Финансирана от държавния бюджет.
- Методика на работа, правно регламентирана в глава Осем на Закона за закрила на детето и правилника за приложение на закона.

2. Детски център за застъпничество и подкрепа – „Зона заКрила" иновативна услуга на УНИЦЕФ, предоставяна от Фондация „Асоциация Анимус" и Сдружение ИСДП

- Цел на услугата е да прилага мултидисциплинарния подход при случаите на насилие над деца чрез обединение на психологически, юридически, социални и медицински практики.
- Денонощна услуга за територията на областите София – град , Монтана и Шумен.
- Разполага с транспорт и мобилен екип.
- Работи по случаи на деца, пострадали от домашно насилие, сексуално насилие (в т.ч. детски бракове) и случаи на училищен тормоз.

3. Кризисни центрове за жени и деца, пострадали от домашно насилие

- Финансирани като държавно делегирани дейности.

- Управляват се от неправителствени организации или от общини.
- Спешно настаняване и медицинска помощ.
- Кризисна интервенция, социално застъпничество, юридическа подкрепа.
- Психологическа помощ за справяне с травмата.
- Намиране на работа, квартира и социална работа според спецификата на случая.

За жени и деца: София, Перник, Пловдив, Русе, Варна, Велико Търново, Плевен, Стара Загора и Димитровград

4. Кризисни центрове за деца, пострадали от насилие

- Настаняват деца, преживели домашно насилие и трафик; настаняването е по реда на Закона за закрила на детето.
  - Настаняват се със заповед от ОЗД или полицейска закрила.
  - Настаняването минава през съдебно решение.
  - Срокът на настаняване е от три до шест месеца.
  - Децата се настаняват без родители.

Бургас, Пловдив – 2, София, Варна, Видин, Монтана, Средец, Силистра, Шумен, Пещера, Алфатар, Балван, Перник, Плевен, Гоце Делчев, Драгоман

5. Консултативни центрове за домашно насилие

- Управляват се от неправителствени организации.
  - Предоставят социална, психологическа и юридическа подкрепа на жени, пострадали от насилие, в т.ч. домашно насилие.
  - Работят по овластяване и реинтеграция на пострадалите жени, някои от тях имат спешен прием.
  - В част от центровете работят с извършители на насилие.
- Проектно финансиране на 11 от тях
- Държавно финансиране на три и един финансиран с общински бюджет
  - Работят по проекти и кампании за превенция на насилието.

София, Пловдив, Варна, Бургас, Русе, Плевен, Горна Оряховица, Перник, Кюстендил, Дупница, Разград, Ловеч

6. Звено „Майка и бебе"

- Основна цел: превенция на институционализацията на деца.
- Управляват се от общини или от неправителствени организации.
  - Настаняване на сигурно място до една година на майки и новородени деца, както и на бременни жени.

- Предоставяне на хуманитарна, социална и психологическа подкрепа за отглеждане на деца до три години.
- Настаняване чрез направление от Отдел „закрила на детето".
- Настанява и жени, жертви на домашно насилие, които имат деца под тригодишна възраст.
- Подкрепа за предприемане на мерки по Закона за защита от домашно насилие и социално застъпничество.
- Дългосрочна реинтеграция, намиране на работа, квартира и детска градина.

Габрово, Варна, Враца, Монтана, Пазарджик, Пловдив, Русе, Сливен, София, Стара Загора, Търговище и Шумен

7. Център за обществена подкрепа

- Най-широко разпространената социална услуга в страната, над 143 центъра на територията на цяла България.
  Основна цел е подкрепата на деца и семейства в риск при широк кръг социални проблеми.
- Четвърто направлението на социалната услуга е за подкрепа на деца, пострадали от насилие и техните немалтретиращи родители.
  - Дава възможност за социална застъпничество и подкрепа.
  - Психологическо консултиране и работа по възстановяването след преживяната травма.
  - Предполага индивидуална работа с детето свидетел/жертва.
  - Работа с пострадалия родител.
  - Работа с родителя, упражнил насилие.

В част от Центровете за обществена подкрепа са разкрити програми „Спешен прием", където деца, жертви на насилие и техните родители жертви, могат да бъдат настанени при спешна нужда от гарантиране на безопасност и сигурност.

На този линк конкретно може да бъде намерена информация къде има Центрове за обществена подкрепа и как да се свържем с тях.

https://asp.government.bg/bg/deynosti/sotsialni-uslugi/sotsialni-uslugi-za-detsa/registar-na-vidovete-sotsialni-uslugi-finansirani-ot-darzhavniya-byudzhet-za-deca

Приложение 2

Някои акценти относно законодателната рамка и нормативната уредба

Специфика на услугите, предоставяни в кризисния център за лица под 18 години. За да бъде дете настанено в кризисен център, е необходимо да имате издадена заповед от директора на дирекция „Социално подпомагане", към която има социален доклад и план за действие. Издадената заповед за настаняването се изпълнява незабавно! При настаняване в този тип кризисни центрове в срок от един месец след издаване на заповедта за настаняване дирекция „Социално подпомагане" е задължена да депозира искова молба до Районния съд с искане за настаняване по съдебен ред. Реинтеграцията на деца от кризисен център за лица под 18 г. в семейството се осъществява след доклад на дирекция „Социално подпомагане", където живеят родителите. В него трябва изрично да е посочено, че родителите са се справили с агресивното поведение и имат добър родителски капацитет. След напускане на кризисния център социалните работници от отдел „Закрила на детето" към дирекция „Социално подпомагане" по местоживеене на детето ще продължат да наблюдават развитието на случая. Когато спрямо детето има предприета мярка за закрила в семейна среда, социалните работници наблюдават случая най-малко 6 месеца.

Когато пострадалото лице е дете, полицейският служител, който е сигнализиран за случая на домашно насилие, предприема незабавни действия по закрила на детето. Това могат да са и действия по закона за МВР (задържане на насилника), Закона за закрила на детето и Наредба №I51/2001 г. за условията и реда за представяне на полицейска закрила на детето. Полицейският служител, ако пръв е известен за случая, трябва спешно да уведоми отдел „Закрила на детето" по Координациония механизъм при насилие, но също и писмено да уведоми директора на дирекция „Социално подпомагане" и Районната прокуратура.

Съгласно Инструкция № Із-2673 от 10.11.2010 г. за реда за осъществяване на взаимодействие между органите на Министерството на вътрешните работи и на Министерството на труда и социалната политика при защита от домашно насилие, органите на полицията имат задължението да уведомяват директора на дирекция „Социално подпомагане", когато получат сигнал за извършено домашно насилие над: дете, лице, поставено

под запрещение, или лице с увреждания. В случай на постъпил сигнал за насилие над дете полицията и социалните служби, в лицето на дирекция „Социално подпомагане", работят съвместно за защита на детето от домашно насилие. Съгласно Закона за закрила на детето полицейските служители трябва да докладват на ОЗД всеки случай, при който, отзовавайки се на сигнал за домашно насилие, установят, че на мястото присъства и дете.

Приложение 3

КАЗУС 1

Роси, на 15 г., е насочена към Детски център за застъпничество и подкрепа „Зона заКрила“ от отдел „Закрила на детето”, във връзка с претърпяно физическо насилие от страна на баща ѝ. Майката на Роси работи нощна смяна в магазин, а баща ѝ злоупотребява с алкохол. Роси се е прибрала много късно вечерта от среща с приятели и баща ѝ я е пребил. Брат ѝ Пламен, на 11 г., е бил свидетел на насилието.

Веднага след инцидента Р. сама е потърсила помощ в полицията още същата вечер. След споделеното от Р. от полицията към ОЗД е подаден сигнал за дете в риск. От разказа в полицията става ясно, че Р. е жертва на тежко, дългогодишно емоционално и физическо насилие спрямо нея и майка ѝ от страна на нейния баща. Роси често е защитавала майка си при инциденти на физическо насилие По-малкият ѝ брат не е бил жертва на физическо насилие от страна на баща си, но е бил свидетел. Бащата е трайно безработен и системно злоупотребява с алкохол.

КАЗУС 2

Иван, на 46 г., се свързва с Детски център за застъпничество и подкрепа „Зона заКрила“ като споделя, че негова колежка го е посъветвала да се обади в центъра. Той разказва, че преди два дни е имало инцидент на физическо насилие между него и жена му, в който жена му го е намушкала с нож в гърба. Всичко това се случва, докато дъщеря му Мария, на 12 години, е в съседната стая. След инцидента момичето е влязло в стаята, много се е уплашило, но е извикало линейка.

Към момента съпругата му се е преместила при нейните родители в близост до семейното им жилище. Момичето е останало при него. Иван разказва с тревога, че след инцидента на насилие дъщеря му плаче често, страхува се да заспи сама и не иска да разговаря с него.

Приложение 4 Присъствен лист

„МУЛТИДИСЦИПЛИНАРНА РАБОТА И ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПО СЛУЧАИ НА ДЕЦА, ЖЕРТВИ И СВИДЕТЕЛИ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ"

Обучението е предназначено за…

ПРИСЪСТВЕН ЛИСТ

	Име и фамилия	Контакт (тел. и имейл)	Институция	Подпис

Приложение 5 Въпросник за обратна връзка

„МУЛТИДИСЦИПЛИНАРНА РАБОТА И ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ПО СЛУЧАИ НА ДЕЦА, ЖЕРТВИ И СВИДЕТЕЛИ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ"

Въпросник за обратна връзка

(попълва се анонимно)

Какво научих по време на семинара?

Какво ми хареса в семинара?

Какво не ми хареса в семинара?

Какво бих променил в този семинар?

Едно нещо, което бих използвал от този семинар.

Отговори ли на потребностите ми този семинар?

Приложение 6

Финален тест към Модул III

(верните отговори са потъмнени, но при раздаване се уеднаквяват)

1. В кои членове на Закона за защита от домашно насилие са регламентирани задълженията на Дирекция „Социално подпомагане"?
   А. Чл. 8, т. 4
   Б. Чл. 18, ал. 3
   В. Чл. 21, ал. 1

2. Какъв е механизмът за насочване към социална услуга на родител, който упражнява домашно насилие над дете и отказва да ползва социална услуга, а срокът за искова молба по ЗЗДН е минал?
   А. Няма такъв
   Б. Нов инцидент на насилие и искова молба по чл. 8, т. 4 по ЗЗДН с конкретно искане за мярка по чл. 5, ал. 1, т. 5
   В. Заповед по реда на чл. 20, ал. 4, т. 1

3. При отказ на немалтретиращия родител да инициира искова молба до районен съд по ЗЗДН за постановяване на мерки за защита на дете след насилие от другия родител кой друг и при какви условия може да инициира подобна молба?
   А. Директор ДСП
   Б. Пълнолетен брат или сестра
   В. Директор ДСП и пълнолетен брат или сестра

4. Какви са индикациите, които отличават децата с травматични симптоми от домашно насилие от децата, които са въвлечени в родителски конфликт и имат трудности в общуването с единия родител?
   А. Преживяват вина към родителя, който не могат да виждат
   Б. Имат само негативни чувства към родителя насилник
   В. Споделят малък брой инциденти на насилие от родител

5. Какъв е най-спешният и ефективен метод за защита на дете, за което е сигнализирано, че е жертва на сексуално насилие от пастрок? Каква комбинация от действия може да се приложи за защита на детето, без да се нарушава неговата потребност от базисна сигурност и спокойствие?

А. Полицейска закрила за детето, настаняване в кризисен център и задържане по закона за МВР за извършител

Б. Искова молба по ЗЗДН за незабавна защита и задържане по закона за МВР за извършител

В. Настаняване на детето при роднини и близки в друго населено място по чл. 26 от ЗЗДет и сигнал до прокуратурата

Обучение „Директна работа по случаи на деца, жертви/ свидетели на домашно насилие“

МОДУЛ II

ДИРЕКТНА РАБОТА ПО СЛУЧАИ НА ДЕЦА, ЖЕРТВИ/ СВИДЕТЕЛИ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

Обосновка

Статистиката на престъпленията, свързани с деца, показва, че най-голям дял имат случаите на домашно насилие над деца. Органите за закрила на детето годишно работят по около 1 800 такива случаи. Осемдесет процента от тези случаи са регистрирани като „домашно насилие“ и всичко останало, като престъпления – в специализираните институции, училищата, на улицата и т.н. Фактът, че жертвите са деца налага специфичен подход при работа по тези случаи.

Към момента в страната съществуват няколко вида социални услуги, които имат досег със случаите на домашно насилие над деца. Това са кризисни центрове за майки с деца жертви на домашно насилие, кризисни центрове за деца, жертви на насилие, консултативни центрове за домашно насилие, центрове за обществена подкрепа, центрове за настаняване от семеен тип и услугата „звено майка и бебе”. Тези социални услуги имат разнообразно управление – общини, неправителствени организации в обществена полза или частни фирми. Съответно политиката за придобиване на умения и квалификация за работа със случаи на домашно насилие се определя от доставчика. Това води до нееднакво познаване на проблема и различна, често пъти недостатъчна подготовка на специалистите в услугите да работят по този проблем.

Цели на модула

- Развиване на нагласи на чувствителност към домашното насилие у професионалистите.
- Умения за разпознаване на домашно насилие и неговите форми.
- Изграждане на умения за оценка на ситуацията на насилие в семейството.
- Изграждане на умения за оценка на риска за живота от домашно насилие и изграждане на план за сигурност.
- Принципи на работа с деца и семейства в ситуация на домашно насилие.
- Създаване на умения за комуникация с деца, жертви на домашно насилие.
- Представяне на интегрирана иновативна услуга „Зона заКрила"

В края на модула обучаемите ще придобият знания за:

- Разпознаване на симптомите, преживяванията и поведенията като последствия от домашно насилие.
- Оценка на риска от убийство и нараняване при домашно насилие.
- Оценка на потребностите на децата в семейства с домашно насилие.
- Планиране на работата в социални услуги при случаи на домашно насилие.
- Спецификата на психологическото консултиране на деца, въвлечени в ситуация на домашно насилие и техните семейства.

Съдържание

- Дефиниция за домашното насилие според българското законодателство. Ключови понятия в рамките на Закона за защита от домашно насилие и Закона за закрила на детето.
- Измерения на проблема с домашното насилие – Национални представителни проучвания.
- Преживявания на въвлечените в ситуация на домашно насилие.
- Потребности на децата, свидетели и жертви на домашно насилие.
- Оценка на риска при домашно насилие.
- Интегрирана оценка на деца, свидетели и жертви на домашно насилие и техните семейства.
- Щадящи процедури за изслушване на деца, свидетели и жертви на домашно насилие.
- Психологическо консултиране на деца, свидетели и жертви на домашно насилие.

Целева група

- Ръководители на социални услуги за деца и непълнолетни лица, в т.ч. и специализирани услуги за пострадали от домашно насилие – центрове за обществена подкрепа, кризисни центрове, центрове за настаняване от семеен тип, звено „Майка и бебе", центрове за социална рехабилитация и интеграция.
- Професионалисти в сферата на социалните услуги – социални работници, психолози, педагози, логопеди и възпитатели.

Методи на обучение

Модулът е основан на използването на учене чрез опит и преживяване, интерактивни методи на обучение с активно участие.

- Мултимедийна презентация.
- Работа в малки групи.
- Дискусия, която дава възможност на участниците да обменят мнения и информация, да споделят, да изяснят собствената позиция и минал опит.
- Аудио-визуални материали (представяне на кратък филм или видео).
- Работа по казуси – въз основа на представена ситуация участниците могат да разработват варианти за действие, да правят оценка на ситуация, да вземат решения. Целта на решаването на казус е да се провокира дискусия, да се обменят мнения в групата, да се развият умения за разрешаване на проблеми, да се стимулират участниците да предлагат идеи.
- Рефлексия и споделяне в голяма група.

Участниците трябва да бъдат насърчавани от водещите да предоставят и споделят материал от практиката си, който би могъл да послужи като пример за групова работа. Материалът трябва да е анонимен и не трябва да съдържа чувствителни лични или организационни данни.

Резултати:

- Участниците ще имат знания за директната работа със случаите на деца, жертви/свидетели на домашно насилие. Ще придобият способности да разпознават симптомите и последиците за децата, като разбират значението на информацията, поведенията и реакциите.
- Ще придобият умения за прилагане на мултидисциплинарния подход за работа с деца, свидетели или жертва на домашно насилие за гарантиране на сигурност, за обезпечаване на възмездие и за физическо и психическо възстановяване.

- Ще умеят да поставят правата на детето в центъра на решенията си.
- Ще умеят да уважават достойнството на детето и да имат увереност, че травмата може да бъде преодоляна.
- Ще имат нагласа да приемат детето като личност, а не като жертва.

Продължителност
Продължителност 12 учебни часа = 6 занятия х 90 минути
Всяко занятие е с продължителност 90 минути= 2 учебни часа.
Кафе паузи по 20 минути, обяд 1 час.

ПЪРВИ ДЕН
09:00–10:30 ч. Занятие 1
20 минути – кафе пауза
10:50–12:20 ч. Занятие 2
60 минути – обяд
13:20–14:50 ч. Занятие 3
20 минути – кафе пауза
15:10–16:40 ч. Занятие 4

ВТОРИ ДЕН
9:00–10:30 ч. Занятие 5
20 минути – кафе пауза
10:50–12:20 ч. Занятие 6

Оценка
В края на обучението ще бъде събрана обратна връзка на няколко нива и на два етапа.

Необходимо е да се остави достатъчно време накрая участниците да споделят своите отзиви за обучението в устна и/или писмена форма. За по-голяма откровеност обратната връзка в писмена форма е добре да бъде предоставена анонимно.

Отговорите в обратната връзка са полезни за отразяване на резултатите от тренинга, както и за предложения за подобряване на обученията в бъдеще. От съществено значение е да бъде оставено достатъчно място във формата за свободни отговори и участниците специално да бъдат насърчени да попълнят тази свободна форма за препоръки и предложения.

С цел събиране на информация за нивото на придобитото знание по време на обучението ще бъде даден за попълване и писмен въпросник с

отворени въпрос. Тези въпроси са ориентирани към съдържанието на Модул 2. Те не целят индивидуална оценка на знанията на обучаемите, а имат задача да се види общото ниво на промяна на знанията на екипите от социалните служби.

При опцията за провеждане на обучението в онлайн формат обратната връзка се попълва в онлайн форма, като съдържанието не се променя.

Ресурси

Помещение

Пространството трябва да е тихо, удобно и приветливо, с приятна температура и достатъчно място за групова работа, в това число и за физическо разделяне на малки групи. Важно е да бъде отделна зала, която е добре изолирана и през нея не преминават хора. При определени обстоятелства е възможно и обучението да се провежда на открито.

Място

Добре е да е зала, която да не е на територията на работното място на участниците, тъй като това създава условия за отклоняване на вниманието от обучението; също така, мястото трябва да е подходящо за хора с увреждания.

Оборудване

Необходими са удобни столове, допълнителни маси за някои от работните задачи, мултимедия с тонколони за озвучаване, топли и/или студени напитки, обяд.

Онлайн формат

Обучението може да се проведе и в онлайн формат. За целта е необходимо да бъде избрана удобна, устойчива и лесна за ползване платформа. Платформата трябва да има опция за представяне на мултимедийна презентация, споделяне на екран, на който да се водят бележки от груповата дискусия и да може да бъде гледан филм. Платформата трябва да има опция за разделяне на малки групи и събиране след това в голяма група. При провеждане на обучението в онлайн среда участниците трябва да разполагат със съответната техника с камера и микрофон и да имат възможност да бъдат на тихо място.

Обучителни материали

Всички необходими обучителни помагала трябва да бъдат инсталирани и проверени предварително (лаптоп и мултимедия, флипчарт, видео). Папки с подготвени материали – бели листа, химикалки и др. Възможно е материалите и обучението да бъдат предоставяни и в онлайн формати и да има комбинирана форма на обучение.

Съгласие

Преди началото на обучението, обучителите трябва да постигнат съгласие с участниците по определени точки за правилата на груповата работа. Те ангажират както участниците, така и обучителите.

Необходимо е да бъдат попълнени съответните декларации за лични данни и право за снимки (ако това е необходимо на организаторите). Съгласие е необходимо и за водене на запис в онлайн формат.

Основните правила на групова работа

- **Поверителност:** Личните преживявания, възникнали в хода на обучението, както и споделената информация в групата се считат за конфиденциална информация.
- **Индивидуална отговорност:** Всеки участник е отговорен за качеството на своята работа по време на обучението.
- **Уважение:** Уважението един към друг означава да се оставят другите да завършат това, което казват, без да бъдат прекъсвани, да бъдат внимателни със собствените формулировки (избягване на дискриминиращ език по отношение на пол, език или друг вид тормоз).
- **Точност:** Програмата започва и свършва навреме. Групата би могла да приеме и толеранс от време за закъснение. Например 10 минути.

Представяне на програмата

За участниците е полезно да видят структурата, времевото разписание на обучението и неговото съдържание. Необходимо е предварително да се изготви разписана програма, която включва продължителността на различните учебни модули, почивки и т.н. Тази информация може да се запише и на флипчарт и да се дискутира.

Примерна програма

за МОДУЛ II. ДИРЕКТНА РАБОТА ПО СЛУЧАИ НА ДЕЦА, ЖЕРТВИ/ СВИДЕТЕЛИ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

ПЪРВИ ДЕН

9:00–10:30 ч.	**Откриване на обучението, представяне на проекта, представяне на участниците. Очаквания, правила и програма. Домашното насилие – дефиниция, измерения на проблема.**
10:30-10:50 ч.	Кафе пауза
10:50-12:20 ч.	Изучаване на ситуацията на домашното насилие от гледна точка на децата.
12:20-13:20 ч.	Обедна пауза
13:20–14:50 ч.	Последици и потребности на децата, свидетели и жертви на домашно насилие. Оценка на риска. Интегрирана оценка.
14:50–15:10 ч.	Кафе пауза
15:10–16:40 ч.	Оценка на случай на домашно насилие над дете. Планиране на реда на интервенциите за спиране на насилието, възстановяване от травмите и постигане на възмездие.

ВТОРИ ДЕН

9:00–10:30 ч.	Възстановяването на деца, свидетели и жертви на домашно насилие – задача на социалните услуги. Психологическа работа за възстановяване от преживяното насилие.
10:30–10:50 ч.	Кафе пауза
10:50–12:20 ч.	Представяне на модела на детски център за застъпничество и подкрепа „Зона заКрила" – интегрирано предоставяне на подкрепа за деца, свидетели и жертви на насилие **Обобщение на обучението.**

Подробна примерна програма

за МОДУЛ II. ДИРЕКТНА РАБОТА ПО СЛУЧАИ НА ДЕЦА, ЖЕРТВИ/ СВИДЕТЕЛИ НА ДОМАШНО НАСИЛИЕ

ПЪРВИ ДЕН

9:00–10:30 ч. **Откриване на обучението и представяне на проекта** – Водещите обучители представят себе си, представят кратко проекта БОДРОЗИ и представят обученията в рамките на проекта. – *5 минути*

Представяне на участниците – Участниците биват поканени да се представят като професионална роля, професия, опит и други аспекти, по преценка на водещите. Според възможностите на контекста е възможно да бъдат ползвани техники, които разнообразяват представянето. – *15 минути*

Очаквания – Събиране на очакванията с помощта на цветни листчета, всеки участник пише на два вида цветни листчета. На единия цвят позитивни очаквания, а на другия негативни. След това листчетата се лепят на флипчарта и се групират, изчитат и обобщават от единия от двамата обучители. – *15–20 минути според големината на групата*

Правила на групова работа – Изписват се на флиптчарт и се дискутират до постигане на консенсус. Програма – Представя се от водещия и се дискутира подробно като съдържание спрямо очакванията и като времева рамка. – *10–15 минути*

Домашно насилие, дефиниция – Дискусия в голяма група каква дефиниция за домашно насилие се ползва в работата. Водещият запознава точно групата с дефиницията за домашно насилие от чл. 2 от Закона за защита от домашно насилие, като обръща специално внимание на алинея 2 на член 2 от ЗЗДН. Запознава групата и с чл. 3, чл. 4, ал. 3 и член 8 и неговите алинеи. – *15 минути*

Измерение на проблема с домашното насилие в България и в Европа. Представяне на национално представително проучване. – *20 минути*

10:30–10:50 ч. Кафе пауза

10:50-12:20 ч. **Особености на преживяванията и поведението на участниците в ситуация на домашно насилие. Динамика на насилствената връзка и мястото на детето.**

Обучителят представя кратък филм на тема домашно насилие – „Ядосаният човек", TROLLFILM, за да отвори дискусия по темата. – *20 минути*

Преди да гледат филма, участниците се разделят на 3 групи на случаен принцип, като всяка от групите наблюдава филма през очите, съответно на детето, майката и бащата. – *5 минути*

След приключване на прожекцията участниците в малката група споделят преживяванията, които са имали и наблюденията си върху поведението от гледната точка на ролята, която са получили преди това. Всяка една от трите групи пише на флипчарт листа преживявания и поведения на „героя". – *15 минути*

След това в голяма група се прави обобщение на преживяванията и поведенията на всички, въвлечени в ситуацията на домашното насилие. – *20 минути*

В голяма група се разширява представянето на поведението и преживяванията на въвлечените в ситуация на домашно насилие като се обръща внимание на динамиката на насилствената връзка. – *30 минути*

12:20-13:20 ч. Обедна пауза

13:20–14:50 ч. **Последици и потребности на децата, свидетели и жертви на домашно насилие – мултимедийна презентация. Въпроси и отговори 30 минути. Оценка на риска – презентация. Въпроси и отговори 30 минути. Интегрирана оценка** – презентация и дискусия. – *30 минути*

14:50–15:10 ч. Кафе пауза

15:10–16:40 ч. **Оценка на случай на домашно насилие над дете. Планиране на реда на интервенциите за спиране на насилието, възстановяване от травмите и постигане на възмездие. Работа по казус в малки групи. Координационен механизъм чл. 36 Г – Закон за закрила на детето,** представяне.

ВТОРИ ДЕН

9:00–10:30 ч. **Възстановяването на деца, свидетели и жертви на домашно насилие – задача на социалните услуги. Психологическа работа за възстановяване от преживяното насилие** – презентация и дискусия.

10:30–10:50 ч. Кафе пауза

10:50–12:20 ч. Представяне на модела на детски център за застъпничество и подкрепа „Зона заКрила" – интегрирано предоставяне на подкрепа за деца, свидетели и жертви на насилие.

– Презентация и дискусия „Какво е „Зона заКрила"?"

• Кой и как и за какво може да се обърне към „Зона заКрила"?

• Какви услуги предоставя? Вход към услугата.

• Отработване на сигнали за насилие или риск от насилие над дете. Описание на процедурите (алгоритъма), както е разписано по методика.. Екип.

Обобщение на обучението.

ПРИЛОЖЕНИЯ КЪМ МОДУЛ II

Приложение 1 Присъствен лист

Обучението е предназначено за…

ПРИСЪСТВЕН ЛИСТ

	Име и фамилия	Контакт (тел. и имейл)	Институция	Подпис

Приложение 2 Въпросник за обратна връзка

Въпросник за обратна връзка

(попълва се анонимно)

Какво научих по време на семинара?

Какво ми хареса в семинара?

Какво не ми хареса в семинара?

Какво бих променил в този семинар?

Едно нещо, което бих използвал от този семинар.

Отговори ли на потребностите ми този семинар?

Други коментари

Приложение 3

Финален въпросник

1. Бихте ли описали характерни поведенчески реакции на децата, свидетели и жертви на домашно насилие?

_____
_____

2. Моля, посочете под формата на реплики ключовите реакции на професионалисти при първоначално споделяне на домашно насилие от страна на дете.

_____
_____

3. Кои са основните преживявания на децата, свидетели и жертви на домашно насилие, които професионалистите трябва да вземат под внимание при контакта с тях?

_____
_____

4. Моля, опишете поведението на малтретиращия родител при ситуация, когато се обсъждат белезите върху детето, които носят данни за физическо насилие.

_____
_____

5. Какви са характерните емоционални и поведенчески реакции на професионалистите при среща с преживяванията на децата, свидетели и жертви на домашно насилие?

_____
_____

Приложение 4

Оценка на риска при деца, жертви или свидетели на домашно насилие (ДН)

Рамка за оценка на дете, жертва и/или свидетел на престъпление

1. Лични данни

Име, презиме, фамилия:	
Дата на раждане и възраст:	
Пол:	
ЕГН:	
Индивидуални особености, повишаващи уязвимостта:	Да се обърне особено внимание на етнически произход, раса, религия, увреждане, сексуална ориентация, здравословно състояние, друго
Юридически статут на детето:	Родителски права Мерки за закрила Настойничество Статут на пребиваване Друго
Имена, адрес, тел.: (на родители/ настойници)	Има ли сигурна семейна среда, удовлетворени ли са потребностите от сигурност, безопасност на детето?

Данните от този раздел се набират от ключовия специалист с подкрепата на социален работник от структурите за закрила. Ключовият специалист е добре да бъде от специализирана структура за застъпничество и подкрепа на деца, жертви на насилие и на престъпления, но може да бъде и от друга социална услуга.

2. Описание на заявката

От кого?	

Повод за оценката:	– Сигнал за извършено насилие над детето или в негово присъствие от друг член на неговото семейство
Предназначение (от кого и за какво ще се използва):	
Дата:	
Срок:	

Данните от този раздел се набират от ключовия специалист с подкрепата на социален работник от структурите за закрила и представител на полицията.

3. Източници на информация

Интервюта с детето:	Кога, колко време, брой
Срещи, проверки с други лица:	Кога, с кого, в каква връзка с детето
Медицински, психологически – кога и от кого се провеждат:	Тестове, изследвания, експертизи и пр.
Документация: доклади, характеристики и др.:	
Друго:	

Данните от този раздел се набират от ключовия специалист с подкрепата на всички членове на мултидисциплинарния екип.

4. Други данни

Дата на представяне на оценката:	
Дата на следващо актуализиране на оценката:	

Данните от този раздел се набират от ключовия специалист с подкрепата на всички членове на мултидисциплинарния екип.

5. Екип по случая

Ключов специалист:	
Прокурор (ако има):	
Полицай:	
Водещ социален работник от системата за закрила:	
Срок:	

6. Характеристика на актуалната ситуация на детето

6.1. Вид и характер на домашното насилие (и престъплението)	
Вид и тежест на насилието:	В какво се състои насилието – физическо малтретиране: конкретно, физическо занемаряване, свидетелство на малтретиране на родител, сексуално насилие в семейството или роднинския кръг. - Прекратено ли е насилието – Родител / пастрок/мащеха – Брат/сестра – Роднина/близък
Продължителност и интензивност:	
Друго:	
Извършител/извършители:	
Предприети правни процедури за защита:	– От кого?
	– Какви?
	– Кой гарантира интереса на детето
Друго (важна допълнителна информация):	
6.2. Характеристика на състоянието на детето	
Здравно	Наранявания, физически травми, заболявания и др.
Емоционално	Тревожност, страх, безпокойство, шок
	Неадекватност, не разбира ситуацията
	Агресия, затваряне, отхвърляне и пр.
	Свързани с възрастта, изоставане, забавяне
Когнитивно	Какъв език говори, набор от думи, експресивност
Поведенческо	
Ниво на развитие	

Езиково развитие	
Как приема насилието, което се е случило?	
Какви симптоми се наблюдават?	Физически, поведенчески, емоционални
Има ли други проблеми, които се наблюдават?	
Друго	
6.3 Кой полага грижи за детето? (попълва се от социалните служби/ закрила на детето)	
Друго (допълнителна важна информация)	Жилищни условия, качество на грижите (обща характеристика)
	- Има ли връзка между полагащия грижи и извършителя?
	- Мястото на отглеждане осигурява ли сигурност на детето?
	- Има ли нужда от специални мерки за закрила?
6.4. Образование	
Посещаване на училище/детска градина	- отношение към ученето, успех и пр.
	- значими възрастни
	- връзки и отношения с връстници
	- друго (допълнителна важна информация)
6.5. Социална интеграция	
Значими възрастни	
Социална мрежа на детето	
Друго (допълнителна важна информация)	

Информацията по този раздел се набира от ключовия специалист с участието на всички членове на мултидисциплинарния екип. Информацията за домашното насилие се набира с помощта на полицията, за останалите зони – с помощта на социален работник от системата за закрила.

7. История на живота (ако е необходимо)

Характеристика на грижите през ранното детство	
Кой е полагал грижи?	
Данни за предишно насилие	- данни за малтретиране, неглижиране в семейството преди
	- данни за малтретиране или неглижиране извън семейството
	- друго (допълнителна важна информация)
Семеен статус и родителски капацитет	- структура на семейството
	- семейни отношения и роли
	- връзки и привързаности
	- грижа за детето/децата
	- трудности, конфликти
	- стратегии за справяне с трудности
	- друго
Друга важна информация, свързана с насилието	
Алтернативна грижа (ако е релевантно)	- вид на грижата (близки и роднини, приемна грижа, специализирана институция, ЦНСТ)
	- период на алтернативна грижа
	- значими възрастни
	- връзки и отношения с връстници
	- капацитет на грижата
Образование	- къде
	- кога
	- значими възрастни
	- връзки и отношения с връстници
	- справяне с образованието
	- друго

Данните от този раздел се набират от ключовия специалист с подкрепата на социален работник от структурите за закрила.

8. Личностни ресурси и стратегии за справяне (за нуждите от подкрепа)

Емоционално-психологически	Приемане, вписване в семейство, принадлежност, инвестиране и пр., разбиране и представа за себе си (самооценка), отношение към себе си, самоуважение, самочувствие.
Когнитивно развитие	Мотивация за учене, проектиране в бъдеще, иновативност, реализация
Социални отношения	Поведение, автономност, социална комуникация в общността, статус, социална геносоциограма и пр.
Нагласи, ценности, вярвания - разбиране за смисъл; - нагласи към другите; - ценности; - друго.	
Стратегии за справяне с проблеми, резилиантност - капацитет за разбиране на ситуацията; - капацитет за приемане на ситуацията решаване на проблемите; - способност да изразява чувства, емоции; - ресурси в детето; - друго.	

Данните от този раздел се набират от ключовия специалист с подкрепата на психолог.

9. Социални ресурси за подкрепа и възстановяване

Ресурси в неформалното обкръжение	
Услуги за подкрепа и възстановяване: • здравни и терапевтични услуги • социални услуги • рехабилитационни услуги • други	

Данните от този раздел се набират от ключовия специалист с подкрепата на социален работник от структурите за закрила.

ЗАКЛЮЧИТЕЛНА ОЦЕНКА – СТАНОВИЩЕ

I. Характеристика на състоянието на детето и силни страни и ресурси

- Развитие
- Последици от насилието
- Наличие/отсъствие на подкрепяща и сигурна среда
- Предприети мерки за защита и гарантиране на безопасност и сигурност
- Готовност за участие в правни процедури

_____
_____

II. Основни рискове (описват се основните рискове, както следва):

- от продължаване на насилието, от повторно виктимизиране,
- от сплашване или отмъщение от страна на извършителя или хора, изпратени от него,
- от виктимизиране от участие в правни процедури,
- друго _____

_____
_____

III. Основни нужди (описват се основните нужди, както следва):

- от закрила, правна или друга защита;
- от подкрепа, от лечение и психо-социално придружаване;
- от специални мерки във връзка с осигуряване на приятелско към детето правосъдие – информиране, придружаване, от щадящи практики на участие в правни процедури;
- друго _____

_____
_____

IV. Препоръки на експерта/експертите

- по отношение на необходимост от закрила
- по отношение на участието в правни процедури
- по отношение на подкрепата и терапията
- друго _____

_____
_____

Приложение 5

Направете оценка и план за работа на следния случай:

В социалната услуга на вратата идва жена с две малки деца. Тя се казва Таня и е на 32 години. Взела е няколко торби с дрехи, предимно на децата и няколко играчки. Двете деца са момиче и момче – Люси на 10 год. и Пепи на 5 год. Много е уплашена и притеснена, пита къде да настани децата. Изважда играчки и им казва да си играят, докато я чакат. Влиза в кабинета. Трудно започва да говори, казва че не е вярвала, че ще стигне до такова положение – да развежда децата си по улиците и да търси помощ от хора, които не познава. Разплаква се и започва да разказва, че след пореден скандал мъжът ѝ я е изгонил от вкъщи преди два дни. Едва е успяла да вземе някои дрехи на децата. Отишли са при нейна приятелка, но там останали само две нощи, защото Таня се притеснила, че мъжът ѝ може да я потърси там и да навлече неприятности и на приятелката си.

Таня има 10-годишен брак. Има инженерно образование, но в момента работи секретарска работа. Със съпруга си Андрей се познават от времето на следването им. Таня се премества да живее с него в къщата на родителите му. Физическият и психически тормоз започват от самото начало, като са изключително на ревностна основа. Забранява ѝ да излиза, да се среща с приятелки, в един момент ѝ забранява да ходи и на работа, защото работи с мъже. До момента Таня е бягала два пъти – преди да се омъжи за него. Прибирала се е при родителите си в С. Втория път е била бременна в 8 месец с първото си дете и Андрей я обвинил, че се заглежда по всички мъже, които минават покрай нея. Задърпал я зад първата къща по пътя и започнал да я души, крещейки, че тя му изневерява. Малко след раждането, след молби и уверения в любов, тя се върнала при него и тогава се оженили.

Понастоящем Андрей работи като охрана на склад, предимно нощни смени, през деня спи, а вечер, когато не е на работа, пие вкъщи с приятели. Преди три вечери е станал скандал по повод уроците по английски, на които Таня е записала дъщеря им. Андрей започнал да крещи, че са неблагодарни, че той ги храни, а те харчат пари зад гърба му. Нахвърлил се с плесници върху Таня и ѝ казал, че повече в къщата си няма да търпи и нея, и децата, защото и те са станали като майка си – само искат пари и го крадат зад гърба му.

Повече не може да остане при приятелката си и не знае къде да отиде.

Приложение 6

Оценка на риска за живота при жертви на домашно насилие

ИСТОРИЯ НА ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ И ОЦЕНКА НА ЗАПЛАХАТА

1	Инцидентите зачестяват.	
2	Инцидентите стават все по-опасни.	
3	Потърпевшият родител отрича насилието и отказва да повярва/приеме, че с действията си извършителят наранява.	
5	Извършителят на насилието е използвал оръжие или предмети, за да нарани партньора или децата.	
6	Извършителят на насилието кара жертвите да се чувстват отговорни и/или засрамени от неговото насилие.	
7	Жертвите са правили опит да си тръгнат в рамките на последната година.	
8	Жертвите знаят, че извършителят е заплашвал да нарани членове от семейството и/или хора от близкото обкръжение (пояснете кого).	
9	Жертвите знаят, че извършителят е наранявал членове от семейството и/или хора от близкото им обкръжение (пояснете кого).	
10	Извършителят е злоупотребявал или е наранявал домашни любимци и/или други животни.	
11	Жертвите вярват на заплахите, които извършителят отправя.	
12	Заплахите са и в присъствието на други хора.	
13	Има писмени и/или запис на отправяните телефонни заплахи.	
14	Описва подробно това, което ще направи с жертвите, когато заплашва.	
15	Има видими следи/белези вследствие на физическа злоупотреба.	
16	Извършителят е разрушавал обща собственост по време на гневните си изблици.	
17	Има история на насилие в миналото.	

18	При насилието има ли душене или опити за душене или давене? Този акт сериозно увеличава възможността за сериозно увреждане или смърт, но често е описван от нарушителите като опит за удържане на една „излязла от контрол" жертва. Така или иначе, индикацията за душене или „удържане" е злоупотребяваща тактика и е критична при правенето на цялостна оценка.	
19	Жертвата в началото вижда звездички, временно припада или губи съзнание за известен период или се изпуска по голяма или по малка „нужда"? Впоследствие има ли някаква степен на подуване на шията? Има ли натъртвания, изгаряния или червени следи или петна по шията? Има ли зачервяване на „бялото" на очите? Повръщания или отхрачване на кръв? Трудно вдишване или преглъщане? Дрезгав глас или липса на глас? Главоболие и/ или болка във врата?	
20	Насилието включва ли удряне на главата или нейното увреждане?	
21	Доколко е ориентирана жертвата и може да комуникира?	

НАСИЛНИКЪТ

1	Е единствен и самотен родител.	
2	Е настоящ партньор/съпруг на родител жертва, др.	
	Е бивш партньор/съпруг на родител жертва, др.	
3	Е прекомерно ревнив и се опитва да контролира всичко.	
4	Има силно изразено чувство за собственост към другия родител.	
5	Е безработен в момента.	
6	Има финансови затруднения.	
7	Има проблеми с алкохол, наркотици и/или предписани медикаменти.	
8	Е бил жертва и/или свидетел на ДН (пояснете). *Историята на детството на насилника включва ли домашно насилие? Физическо малтретиране? Сексуална злоупотреба?*	
9	Има внезапни и/или неконтролируеми промени в настроението си.	

10	Е заплашвал със самоубийство.	
11	Е правил опит/и за самоубийство.	
12	Знае, че е замесен в някаква криминална дейност.	
13	Има достъп до оръжие.	
14	Има ограничителна заповед.	
15	Е нарушавал споразумение по СК и/или ограничителна заповед.	
16	Е социално зависим от връзката.	
17	Е социално изолиран.	
18	Е относително привилегирован (по отношение раса, образование и/или професионални умения).	
19	Има добро ниво на грамотност.	
20	Има особено влечение към филми, телевизионни шоута, видеоигри и/или книги, чиито фокус е насилието, силата и отмъщението.	
21	Се интересува от истински истории за престъпления и/или убийства.	
22	Парадира с минало насилие, употреба или опит за употреба на огнестрелно и/или друг вид оръжие.	
23	Има скоро годишнина от трагичния инцидент от миналото му?	
24	Как описва извършителят на насилие нещата, които са се влошили (провалена връзка, загубена работа) в миналото ?	
25	Каква е способността на насилникът да разбере мотивите и чувствата на другите хора?	
26	В каква степен насилника има склонност да проектира неговите собствени чувства, страхове или мотиви върху другите?	
27	В състояние ли е насилникът да поеме отговорността за действията си?	
28	Колко добре може да се изразява чрез думи?	

КОНТРОЛ

1	Извършителят изисква отчет за всичко, което другият родител е правил, за всеки, с когото се е срещал, и/или за местата, където е бил.	
2	Контролира повечето от финансовите ресурси.	
3	Дал е списък с неща, които може и не може да се прави, както от децата, така и от другия родител.	
4	Кара подробно родителят жертва да преразказва разговорите, които е провел с други хора – от семейството, приятели, съседи, колеги.	
5	Кара родителя жертва да дава отчет за всяка стотинка, която е похарчил.	
6	Извършителят вярва, че единствено той има право да налага правила и контрол в семейството.	

ОРЪЖИЯ

1	Има ли оръжия вкъщи? Извършителят на домашно насилие държи ли оръжия на повече от едно място? Къде ги държи? Има ли достъп до оръжия, притежавани от друг? Тренира ли с тях?	
2	Парадира ли насилникът с минало насилие, с употреба или опит за употреба на огнестрелни оръжия или др. оръжия?	
3	Притежава ли жертвата оръжие? Какво е? Умее ли жертвата да го употребява?	

ДЕЦА В СЕМЕЙСТВОТО

1	Майката в семейството е бременна.	
2	В семейството има доведени деца.	
3	Има общи деца за двамата родители.	
4	Детето/децата е чуло/са чули какво се случва при някои от инцидентите.	
5	Детето/децата са свидетел/и на някое от инцидентите.	

6	Извършителят на домашно насилие е наранявал поне веднъж детето/децата.	
7	Извършителят на домашно насилие е заплашвал да нарани детето/децата.	
8	Извършителят на домашно насилие е заплашвал да убие детето/децата.	

УСЕТЪТ НА ЖЕРТВИТЕ ЗА РИСК

1	Страхува се за себе си и другите.	
2	Жертвите омаловажават и подценяват насилието.	

ИНСТИТУТ ПО СОЦИАЛНИ
ДЕЙНОСТИ И ПРАКТИКИ

www.sapibg.org

www.animusassociation.org

This material was funded by the European Union's "Rights, Equality and Citizenship Programme" (REC 2014-2020). The content of this publication, represents only the views of the SAPI and its sole responsibility. The European Commission does not accept any responsibility for use that may be made of the information it contains.